

19 yıl önce bugün büyük Türk eğitimcisi İsmail Hakkı TONGUÇ'u, yitirmişlik. Öyle kişiler vardır ki (özellikle politika alanında) ortalıkta boş laflar ederek, kocaman kelleleri ve ağır gövdeleriyle kendilerini yaşıyor sanırlar.. Oysa; böyleleri daha yaşarken ölmüş «beyhude yaratıklar»dır.

İnsanlar vardır; Yurtlarına, toplumlarına, inşaatına kazandırdıkları köklü ve unutulmaz yapılarıyla ölmekle kazanırlar. Aziz Tonguç (Baba) işte bunlardan biri idi.. Aradan 19 yıl geçtiği halde kafamızda, gönlümüzde yaşamaktadır. Onu sanki uzun bir yurt gezisine çıkmış da artık dönecekmiş gibi bekliyoruz. Özellikle bugün, eğitim alanında karşılaştığımız çıkmazlar karşısında onu daha çok arar olduk.

Tonguç ve kurduğu KÖY ENSTİTÜLERİ hakkında bugüne dek, çok yayın yapılmıştır. Onun üretime dayanan GERÇEKÇİ EĞİTİM SİSTEMİ, bir Türk buluşu olarak dünyaca benimsenmiş ve uygulanmıştır.

Ben bugün, O'nun, uzağı gören büyük bir insan olduğunu tanıttayan bir mektubunu yayınlamak istiyorum..

Sekiz yıl önce «Bu Anayasa bizim için lükstür» diye başlayan catlak seslerin, bugün nerelere kadar vardırıldığını her gün gazeteler de okumaktayız.

Anayasamıza ve onun koruyucu kuruluşlarına dil uzatanlar, bugün, şurada burada «27 Mayıs'ı kutlamak ne oluyormuş, Anayasa Bayramı da ne demekmiş, Millî Birlik Komitesi kaldırılmaldır» gibi bozuk sesler duymaktayız..

Bunları işittikçe; aşağıda okuyacağınız Tonguç'un bu mektubunun ne kadar büyük bir gerçekliği yansıttığı anlaşılacaktır. Acıklık kazanması için, hepimizin bildiği bir konuya daha değinmek yerinde olacaktır. Memleketimizde Harp Okulu'nun «1834'de kuruluşundan sonra Türk Ordusu'nun her zaman yeniliğin ve Batılı anlayışın yanında yer aldığı, Devrim ve Evrimlere ön ayak olduğu tarihsel bir gerçektir..

Bu tarihten sonra yurdumuz ne zaman kara ve kaba kuvvetin baskısına uğramış olsa; silahlı kuvvetler hemen işe ekoymuş, Türk Milletini bunalımlardan kurtarmıştır. Kısacası 150

olaylar ve görüşler

Gerçeği Gören Tonguç

Enver KARTEKİN

Devrim Tarihi Öğretmeni, Eğitimci

Yıldanberi bazı çıkarıcıların elinde bozulan işler, ordumuz ise karışınca düzelmiş ve uygar düzeye ulaşmak yoluna sokulmuştur. Bu durum; Tanzimat'tan bu yana ortalama hemen hemen her on yılda bir videnmiştir. Biz; bu tarihsel gerçeğin çemberinden 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra da kurtulamamış durumdayız.

Aşağıda yayınlayacağımız mektup, bu tarih sel sonucu kanıtlamaktadır. Mektup, büyük eğitimci rahmetli Hakkı Tonguç'un, tarihimizden yararlanarak 27 Mayıs'ın da ileride kötü politikacıların elinde bozulmaması isteğini belirtmek ve bu günleri daha o zaman gördüğünü açıklamaktadır. Bu mektup 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden 14 gün sonra, Tonguç'un ölümünden 13 gün önce yazılmıştır; 10 Haziran 1960'ta..

Aziz Kardeşim Enver;

Ne zamandan beri sana mektup yazarak dertleşmek istiyordum. Fakat üstümüze çöken kâbus beni felçli bir insan durumuna sokmuştu. Hayatımda son üç ay içindeki kadar hiç bir zaman sıkılmamıştım.

Hele o karanlık günlerde «stahkik komisyonu»nun seçildiğini öğrendiğim gecedeki 27 Mayıs'a kadar geçen zamanda bir küçücük haline gelmiştim. .... O günlerde hemen her gün erkenden kirlere çıkıp tek başına dolaşıyor, yüksek bir sırttan Anıt-Kabir sırtlarına bakarak, «Tanrım, ne olur?... Şu kutsal sütunların altında yatan insanın ruhu dirilerek aramızda gelse, bir kaç gün olsun Ankara caddelerinde dolaş-

sa vatani emanet ettiği gençliği bir harekete geçirsem» diyerek uzun uzun dua ediyordum; ondan sonra gelecek çok aydınlık günleri hayalimde canlandırarak eve dönüyordum.

Yavaş yavaş gerçekten onun ruhu gençliği harekete geçirmeye başlamasın mı? İstanbul Üniversitesinde parlayan alev, ertesi günü buradaki gençleri de coşturmaya yetti. Arkadan Kızılay nümayişleri geldi!

Sartları hazırlanmış olan bir ihtilalin doğum sancularıyla dolu günler yaşamaya başladık. Bir gün nümayişçilerle beraber olan bizim Hürrem'in oğlu tevkif edildi..... Heyecanlı ve ümitli günler birbirini kovaladı. Gençlerle beraber Kızılay Meydanına biz de koştuk. Atatürk Bulvarında tarihte eşli az bulunan levhalar görüldük.

Bir gece silah sesleriyle uyanınca güneşin ilk ışınlarıyla beraber bir zulüm idaresini, çökerken genç Harbiyelileri silahları ellerinde kapımızın önünde görmek saadetine kavuştuk. Ondan sonra mutlu günlerin saadeti içinde kaldık. Gerçekten o büyük adamın ruhu dirildi; gençliği peşine takarak sürükledi, götürdü hedefe doğru. Işık adam Tanrılaştı.

Canaze töreninden döner dönmez sana bu mektubu yazmaya başladım. Tam dört saat ayakta ölümden ağır adımlarla geçen Cumhuriyetin koruyucularını doya doya seyrettim. Kızıl-erkekli yeni bir kuşak, omuzlarında taşıdıkları şehitleriyle beraber Anıt-Kabir'e doğru

Öyle bir aktı ki: İnsanoğlu için bu levhayı görmek saadeti kadar hiç bir şey olmaz.

Son zamanlarda sıkıntıdan gelmiş-geçmiş büyük diktatörlerin hayatlarını anlatan kitapları okumaya başlamıştım... Napolyon hakkındaki eserde şu satırlara zihnim takılmıştı: «Bir insan önünde haksızlık çıktığı açtı mı, aynı zamanda bir mahvolma çığırını açmış olur. Ondan sonra ilk yol ikincisiyle birleşir.» Ankara'da bu yolların birleştiğini öyle bir zevk içinde görmek bahtıyarlığına kavuşmanın heyecanından titriyordum. Yazımı ara vere vere yazabiliyorum. Benim odayı biliyorsun. Pencereden ufuklara bakınca uzaklarda Atatürk Orman Çiftliğinin şuati, bir höyüğü arkasında görünüyor... Işık adamın sıklıkla kendini attığı, sevindikçe koşup eğlendiği çiftliğin veşilliği beliriyor. Bu manzaraya bakarak gelecek günlerle ilgili hayaller kuruyordum: «İhtilali üstün başarıyla sonuçlandıranlar yeni Türkiye'yi nasıl kuracaklar? 27 Mayıs Devrimini yapanların bugün yurdun her tarafına serptikleri ak güllerini koparmaya çalışacaklar çıkacak mı?» diyordum içimden.

Tarihimizin hiç bir devrinde eline bu kadar sınırsız bir yetki geçmemiş olan Anayasa Komisyonu yeni cumhuriyete sağlam temeller atabilecekler mi? Yoksa kötü niyetliler suret-i haktan görünerek Devrimcilerin arasına katılıp habis ruhlarının kirlileriyle bu bir daha ele geçmeyen fırsatı zehirleyecekler mi acaba?

Karşımdaki tabiat çok güzel, sabahın ışınları çok parlak, iyimserliğim üzerimde olduğu için kötülüğe, iyiliğin üstün geleceğine hükmediyorum. «İşte şimdi aydınlara; büyük işlere el atmak sırası geldi» diyorum. Karınca kararınca hepimiz temel atma işine emeğimizi katmalıyız. Yeniden kurulacak binanın yapımında hepimiz birer Atatürkçü olarak çalışmalıyız. Bu dünyadan şerefle geçüp gitmek için bundan daha önemli fırsat bulunmaz sanıyorum. .... Gözlerinden çok çok öper, hepimize sağlıklar dilerim. 11.6.1960

HAKKI TONGUÇ

10 Haziranda başlayıp 11 Haziran 1960'ta biten bu mektuptaki duyguları, düşünceleri kamuya ulaştırmak, görevdi benim için. Erineç içindeyim görevimi yerine getirmekten.

